

МОДЕЛЮВАННЯ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО МЕДИЧНОГО ДИСКУРСУ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

Литвиненко Ніна Павлівна,

доктор філологічних наук, професор,

завідувач кафедри мовної підготовки,

Національний медичний університет імені О. О. Богомольця

ORCID: 0000-0002-6572-2392

Ніколаєв Володимир Володимирович,

викладач кафедри мовної підготовки,

Національний медичний університет імені О. О. Богомольця

ORCID: 0000-0002-5896-8191

Стаття присвячена аналізу основних засад навчання професійного медичного дискурсу майбутніх лікарів з огляду на сучасну лінгводидактику та особливостей процесу моделювання відповідної методики й її технологічного забезпечення. В матеріалі репрезентовано авторські напрацювання, скеровані на вирішення актуальних проблем формування комунікативних (дискурсивних) умінь у здобувачів вищої медичної освіти в контексті професійно орієнтованої мовної підготовки. Врахування у змісті й підходах до викладання дисциплін мовного циклу тенденцій, що склалися в підготовці фахівців медичної галузі, передбачає розуміння специфіки майбутньої діяльності лікаря-практика і пов'язаних з цим професійно значущих комунікативних ситуацій: навчально-дослідницької діяльності, ділового спілкування, передусім спілкування з отримувачем медичних послуг.

В основу статті покладено матеріали оригінального науково-педагогічного дослідження, присвяченого розробленню й апробації експериментальної моделі методики навчання професійного дискурсу в межах курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» і в процесі вивчення вибіркового компонента «Професійний дискурс у медичній практиці» для студентів 1 курсу медичних спеціальностей. Вирішенню основного завдання експериментальної роботи – формування в майбутніх лікарів системи мовно-дискурсивних знань і вмінь, досвіду та готовності застосовувати їх у подальшій практичній діяльності – підпорядковано весь комплекс змістових елементів вищевказаної моделі. Дидактична модель містить теоретико-методичний, змістовий і діагностико-результативний блоки, у складі яких є методи, підходи і принципи, а також педагогічні умови реалізації методики (форми і засоби навчання, заходи та засоби оцінювання результатів). Результатом проведеної роботи слід розглядати позитивну динаміку рівня сформованості мовно-дискурсивної компетентності майбутніх лікарів.

Ключові слова: професійний медичний дискурс, методика формування мовно-дискурсивної компетентності, моделювання методики навчання здобувачів вищої медичної освіти, компоненти експериментальної моделі.

Lytvynenko Nina, Nikolaev Volodymyr. Modeling methods of teaching professional medical discourse for future doctors

This article analyzes the fundamental principles of teaching professional medical discourse to future physicians in light of contemporary language pedagogy, as well as the specifics of designing the corresponding methodology and its technological support. The paper presents the authors' original developments aimed at addressing current challenges in forming communicative (discursive) skills among students of higher medical education within the framework of professionally oriented language training. Incorporating into the content and teaching approaches of language-cycle disciplines the trends established in the training of medical professionals presupposes an understanding of the specifics of a practicing physician's future activities and the professionally significant communicative situations associated with them: research and learning activities, professional communication, and above all communication with healthcare recipients.

The article is grounded in materials from an original scientific-pedagogical study devoted to the development and piloting of an experimental model for teaching professional discourse within the course «Ukrainian Language for Professional Purposes» and through the elective component «Professional Discourse in Medical Practice» for first-year students of medical specialties. The entire set of content elements in the aforementioned model is subordinated to the primary objective of the experimental work - forming in future physicians a system of linguistic-discursive knowledge and skills, as well as the experience and readiness to apply them in subsequent professional practice. The didactic model comprises theoretical-methodological, content-related, and diagnostic-evaluative blocks, which include methods, approaches, and principles, as well as the pedagogical conditions for implementing the methodology (forms and means of instruction, assessment measures and tools). The outcome of this work is reflected in the positive dynamics of the level of linguistic-discursive competence formation among future physicians.

Key words: professional medical discourse, methodology for forming linguistic-discursive competence, modeling of teaching methodology for students of higher medical education, components of the experimental model.

Актуальність проблеми, порушеної у статті, зумовлена потребами сучасної освітньої практики в удосконаленні підготовки майбутніх фахівців медичної галузі, до найважливіших професійних якостей яких справедливо відносять уміння організувати ефективну комунікацію, дискурсивну діяльність відповідно до професійно значущих комунікативних ситуацій: навчально-дослідницької діяльності, ділового спілкування, насамперед спілкування з пацієнтом. Вирішення завдань, пов'язаних з опануванням основ професійної комунікації майбутніми лікарями, ускладнене через недостатнє розроблення теоретичної, методичної та практичної бази для створення сучасних технологій і засобів навчання в цьому напрямку.

Мета статті – репрезентувати концепцію дослідження, проблематика якого полягає в розробленні основ навчання професійного медичного дискурсу студентів першого курсу медичних спеціальностей у процесі вивчення навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» і вибіркового компонента «Професійний дискурс у медичній практиці». Зокрема, маємо на меті візуалізувати процес моделювання лінгво-дидактичної методики навчання професійного дискурсу майбутніх лікарів, результатом якого має стати сформованість їхньої мовно-дискурсивної компетентності.

Аналіз літературних джерел, зокрема лінгводидактичних праць вітчизняних і зарубіжних учених й викладачів-практиків демонструє закономірне зацікавлення дослідників питанням про шляхи формування комунікативних умінь лікаря як професійно значущих, з одного боку, і недостатність наукового досвіду опису специфіки й засобів розвитку комунікативної компетентності майбутніх лікарів, з іншого боку. Насамперед йдеться про проблему формування особливого різновиду комунікативних умінь лікаря-практика – дискурсивних умінь, необхідність виокремлення яких продиктовано специфікою розкриття механізму становлення комунікативної компетентності медичного фахівця.

Дискурс як багатоаспектне лінгвістичне явище виступає предметом наукового опису в сучасних дослідженнях українських мовознавців І. Дроздової, Л. Суворової (професійний дискурс), О. Євланової (політичний дискурс), О. Єрченка, Н. Литвиненко, О. Шаніної, Л. Шутак (медичний дискурс), О. Романюк (дискурс як інтерактивна комунікативна діяльність) та ін. [1; 2; 3]. Водночас представники інших напрямків науки – філософії – вчені О. Рубанець, С. Ягодзінський та

ін. досліджують феномен наукового дискурсу й організацію його як пізнавального процесу [4]. Напрацювання з лінгво-дидактики скеровані передусім на аналіз дискурсу в контексті дослідження організації дискурсивної діяльності з урахуванням лінгвістичних й екстралінгвістичних компонентів ситуації спілкування. В цьому плані предметом досліджень виступає насамперед категорія «дискурсивна компетентність» в різних інтерпретаціях: Н. Бершадська, О. Кучерява (дискурсивна компетентність студентів-філологів) О. Серняк (мовленнєво-дискурсивна компетентність); дискурсивні технології описують В. Вашкевич, В. Морозов, І. Ковальчук, С. Суховецька й ін. В царині лінгводидактичних досліджень медичного дискурсу відзначимо наукові розвідки Н. Місник, І. Полюк, Л. Бондар, О. Рибчук [5; 6].

Професійний медичний дискурс розуміємо як спілкування фахівців-медиків між собою або з нефахівцями у зв'язку з вирішенням професійних завдань, ефективність якого і є результатом якісної дискурсивної діяльності. В аналізованому дослідженні на сьогодні вперше ґрунтовно розглянуто проблему навчання професійного медичного дискурсу майбутніх лікарів і розроблено технологічне забезпечення реалізації вказаної методики.

Виклад основного матеріалу. На першому етапі роботи з'ясувати реальний стан вивчення професійного медичного дискурсу у профільному ЗВО було доцільно шляхом застосування методу анкетування. Таке опитування було проведено серед студентів 1 курсу медичних спеціальностей НМУ імені О.О. Богомольця. Відповіді респондентів продемонстрували розуміння значення державної мови у професійній сфері, високий рівень мотивації вдосконалювати власні вміння через проєкцію знання державної мови на майбутню професійну діяльність. На рис. 1 візуалізовано фрагмент анкетування з відповідними результатами.

4. Чи вважаєте Ви за необхідне вдосконалювати знання української мови як засобу професійного спілкування?
155 відповідей

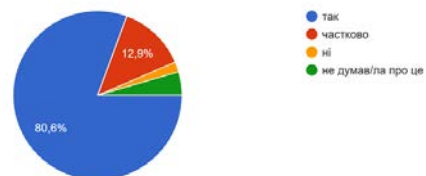

Рис. 1. Фрагмент анкетування

Відповіді респондентів показали також, що значна частина учасників опитування не усві-

домлює повною мірою сутність понять «професійний дискурс», «дискурсивна діяльність», при цьому 16,9% респондентів зазначили, що жодна навчальна дисципліна не знайомила їх із поняттям «дискурс». Водночас студенти пов'язують розвиток власних мовно-дискурсивних умінь з підвищенням рівня комунікативної компетентності та саморозвитку, що є міцним фундаментом для професійної діяльності лікаря (рис. 2).

Результати анкетування засвідчили необхідність детального розгляду проблеми навчання професійного дискурсу майбутніх лікарів уже на початковому етапі освітнього процесу в медичному ЗВО.

Значущість вибіркового дисциплін як інструменту формування фахових компетентностей здобувачів вищої медичної освіти підтверджується, зокрема, дослідженням ролі варіативної складової навчального плану різних дисциплін у розвитку цифрової компетентності майбутніх лікарів [8]. Професійно орієнтована тематична зумовленість наповнення вибіркового курсів корелює з логікою нашого дослідження, в якому вибіркового компонент «Професійний дискурс у медичній практиці» є важливим чинником формування мовно-дискурсивної компетентності.

З-поміж застосованих нами методів дослідницької роботи необхідно виділити метод моделювання, який уможливив побудову практико-орієнтованої педагогічної моделі навчання професійного медичного дискурсу майбутніх лікарів з метою формування в них мовно-дискурсивних знань і вмінь.

У вітчизняній науці проблеми моделювання як універсального методу знайшли відображення у висвітленні таких аспектів: моделювання в педагогічній діяльності (Т. Гуменюк), моделювання

педагогічних систем і процесів (Є. Лодатко), моделювання в системі університетської освіти (Є. Павлютенков) і багато інших. Ефективність методу полягає в тому, що моделювання уможливорює в подальшому виокремлення із сукупності характеристик педагогічного явища необхідних і дослідження ефективності їх застосування разом із вже відомими чи спеціально розробленими методиками. Безперечною є позиція науковців, згідно з якою моделювання як метод педагогічного дослідження дозволяє вивчати педагогічне явище чи об'єкт за допомогою моделювання понятійних, процесуальних, структурно-змістових і концептуальних характеристик освітнього процесу в межах точно визначеного соціокультурного простору на загальноосвітньому, професійно-орієнтованому або іншому рівнях [7].

Розроблення методики навчання професійного дискурсу майбутніх лікарів за допомогою педагогічного моделювання є процесом створення комплексу взаємопов'язаних у певній послідовності творчих методів, прийомів, підходів і принципів, що забезпечують формування у студентів системи мовно-дискурсивних знань і вмінь, досвіду та готовності застосовувати їх у практичній діяльності. Загальна ефективність зазначеної структури залежить від обґрунтування кожного елемента та наявності практичних висновків стосовно якості навчальної діяльності.

У педагогічній моделі сформульовано мету й завдання, виведено педагогічні принципи, визначено зміст навчального процесу, дібрано відповідні методи, прийоми, навчальні засоби, окреслено критерії, показники та рівні оцінювання як діагностичний інструментарій, визначено педагогічні умови ефективної реалізації експериментальної методики. Структура моделі передбачає

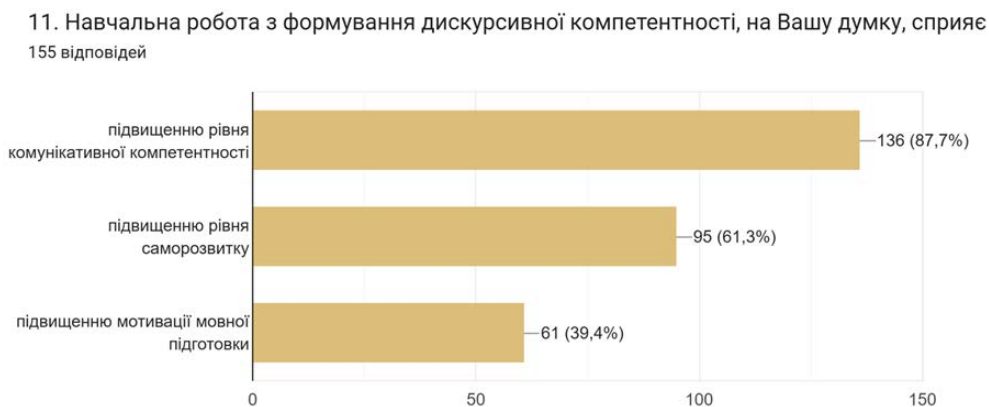

Рис. 2. Фрагмент анкетування

Модель методики навчання професійного дискурсу майбутніх лікарів Мета: позитивна динаміка в забезпеченні якості та результатів навчання професійного дискурсу майбутніх лікарів у процесі вивчення УМПС Завдання: формування системи мовно-дискурсивних знань і вмінь, досвіду та готовності застосовувати їх у практичній діяльності			
Теоретико-методичний блок	Підходи	системний, синергетичний, особистісно орієнтований, професійно орієнтований, комунікативно-діяльнісний, компетентнісний	Передумови
	Принципи	професійної й комунікативно-когнітивної спрямованості, креативності, саморозвитку й ін.	
	Методи і прийоми	спостереження й аналіз мовних явищ і фактів, удосконалення мовних знань, вправ, моделювання, комунікативні, робота з навчальними й науково-інформаційними джерелами	
Змістовий блок	Компоненти мовно-дискурсивної компетентності: ціннісно-мотиваційний, когнітивно-нормативний, діяльнісно-творчий		Педагогічні умови
	Етапи	орієнтовно-інформаційний, практичний (комунікативний), результативний	
	Навчальні курси	УМПС, ВК «Професійний дискурс у медичній практиці»	
	Форми роботи	аудиторні: практичні заняття, консультування, контрольні заходи; позааудиторні: самостійна робота, індивідуальна робота, науково-дослідницька діяльність, дистанційне навчання	
	Засоби навчання	навчально-методичний комплекс курсу УМПС, система вправ і завдань, комплекс інтерактивних методів, освітніх технологій, мультимедійні засоби, дистанційні онлайн-платформи	
Діагностико-результативний блок	Критерії	мотиваційний когнітивний діяльнісний	Результат
	Рівні	високий (креативний), середній (продуктивний), низький (репродуктивний)	
	Аналітико-коригувальні заходи	педагогічний контроль, аналіз результатів навчання	
Результат		Сформованість мовнодискурсивної компетентності майбутніх лікарів	

Рис. 3. Модель методики навчання професійного дискурсу майбутніх лікарів

наявність теоретико-методичного, змістового й діагностико-результативного блоків (рис. 3).

Реалізація лінгводидактичної моделі пропонуваної методики є ефективною за відповідних педагогічних умов: оптимальної організації навчального процесу задля вирішення проблем особистісного саморозвитку й самореалізації майбутніх лікарів, розвитку їхньої професійно-дискурсивної діяльності.

Висновки. Конструювання і застосування пропонованої лінгводидактичної моделі покликане сприяти оптимальній керованості процесом професійно-дискурсивної підготовки здобувачів вищої медичної освіти, підвищенню її ефективності. Реалізувати експериментальну модель покликана спеціально розроблена у процесі дослідження технологія формування мовно-дискурсивної компетентності майбутніх лікарів.

Список літератури:

1. Lytvynenko N., Misnyk N., Nikolaiev V. Professional discourse and terminology system in cooperation: monograph. K yiv: Fenix, 2025. 100 p. <https://doi.org/10.32345/monograph-2025-2>
2. Литвиненко Н.П. Медичний дискурс у системі фахової комунікації. *Наукові записки. Серія: філологічні науки.* 2015. № 138. С. 26–29.
3. Романюк О.С. Дискурс як інтерактивна комунікативна діяльність. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія.* 2016. № 24. Том 1. С. 149–152.
4. Рубанець О. Організація наукового дискурсу як пізнавального процесу. *Вища освіта України.* 2023. № 2. С. 38–45.
5. Місник Н.В. Сучасні освітні парадигми формування дискурсивної компетентності студента вищої школи в Україні. *Зб. Алманах „Българска україністика”.* № 3. Софія, 2013. С. 261–265.
6. Полюк І.С., Бондар Л.В., Рибчук О.С. Лінгвопрагматичний аспект дослідження медичного дискурсу. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика.* Том 33 (72) № 1 Ч. 2. 2022. С. 26–30.

7. Гуменюк Т. Б. Моделювання в педагогічній діяльності. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 13: Проблеми трудової та професійної підготовки. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nchnpu_13/2010_7/13.pdf
8. Стучинська Н. В., Матвієнко М. М. Роль вибіркових дисциплін у формуванні цифрової компетентності майбутніх лікарів. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах, 2023. (88), 138–145.

References:

1. Lytvynenko, N., Misnyk, N., Nikolaiev, V. (2025). Professional discourse and terminology system in cooperation: monograph. Kyiv: Fenix, 100 p. <https://doi.org/10.32345/monograph-2025-2>
2. Lytvynenko, N. P. (2015). Medychnyi dyskurs u systemi fakhovoi komunikatsii [Medical discourse in the system of professional communication]. *Naukovi zapysky. Serii: filolohichni nauky – Scientific Notes. Series: Philological Sciences*, № 138. pp. 26–29.
3. Romaniuk, O. S. (2016). Dyskurs yak interaktyvna komunikatyvna diialnist [Discourse as interactive communicative activity]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiia – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Philology*, № 24, Vol. 1. pp. 149–152.
4. Rubanets, O. (2023). Orhanizatsiia naukovooho dyskursu yak piznavalnoho protsesu [Organization of scientific discourse as a cognitive process]. *Vyshcha osvita Ukrainy – Higher Education of Ukraine*, № 2. pp. 38–45.
5. Misnyk, N. V. (2013). Suchasni osvichni paradyhmy formuvannia dyskursyvnoi kompetentnosti studenta vyshchoi shkoly v Ukraini [Modern educational paradigms of forming discursive competence of a higher school student in Ukraine]. *Zb. Almanakh „Bulharska ukrainistyka”*, № 3. Sofia. pp. 261–265.
6. Poliuk, I. S., Bondar, L. V., Rybchuk, O. S. (2022). Lihvoprahamatychnyi aspekt doslidzhennia medychnooho dyskursu [Linguopragmatic aspect of medical discourse research]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Filolohiia. Zhurnalistyka – Scientific Notes of TNU named after V. I. Vernadskyi. Series: Philology. Journalism*, Vol. 33 (72), № 1, Part 2. pp. 26–30.
7. Humeniuk, T. B. (2010). Modeliuvannia v pedahohichnii diialnosti [Modeling in pedagogical activity]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 13: Problemy trudovoi ta profesiinnoi pidhotovky – Scientific Journal of NPU named after M. P. Drahomanov. Series 13: Problems of Labour and Professional Training*. Available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nchnpu_13/2010_7/13.pdf
8. Stuchynska, N. V., Matviienko, M. M. (2023). Rol vybirkovykh dystsyplin u formuvanni tsyfrovoi kompetentnosti maibutnix likariv [The role of elective disciplines in the formation of digital competence of future doctors]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnih shkolakh – Pedagogy of Creative Personality Formation in Higher and Secondary Schools*, (88). pp. 138–145.

Дата першого надходження статті до видання: 17.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 28.05.2026